

Sygn. akt I CSK 401/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa I. spółki z o.o. w B.
przeciwko A. P.
o uzgodnienie treści księgi wieczystej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 4 października 2019 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego w W.
z dnia 19 października 2017 r., sygn. akt V Ca [...],

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej
kwotę 5400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka I. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w B. wniosła o uzgodnienie treści księgi wieczystej oznaczonej numerem [...] z rzeczywistym

stanem prawnym przez wpisanie jej w dziale II tej księgi jako właściciela w miejsce pozwanego A. P.. W jej ocenie, nieważne były czynności prawne będące podstawą ujawnienia w księdze wieczystej pozwanego w charakterze właściciela lokalu objętego księgą.

Wyrokiem z dnia 23 września 2013 r. Sąd Rejonowy w W. uwzględnił powództwo.

Sąd ustalił, że M. P., prywatnie matka pozwanego, w latach 2006-2007 była członkiem zarządu powódki uprawnionym do jednoosobowej reprezentacji. Drugim członkiem zarządu powódki był jej jedyny wspólnik W. J., który – działając w charakterze zgromadzenia wspólników – w dniu 6 listopada 2006 r. wyraził zgodę na zbycie za cenę 612 000 zł przez powódkę reprezentowaną przez M. P. lokalu nr [...] położonego przy ul: J. w W., objętego księgą wieczystą nr [...] (dalej jako: „lokal nr [...]").

W dniu 3 stycznia 2007 r. M. P. wypłaciła ze swojego konta bankowego kwotę 35 829,14 zł, a w dniu 5 stycznia 2007 r. – kwotę 458 283,03 zł. Dnia 24 stycznia 2007 r., działając w imieniu powódki, zawarła z E. L. w formie aktu notarialnego przedwstępną umowę sprzedaży lokalu nr [...]. Strony umowy postanowiły, że umowa przyrzeczona zostanie zawarta do dnia 24 kwietnia 2007 r.

W dniu 31 stycznia 2007 r. M. P. zawarła z D. P. w formie aktu notarialnego umowę pożyczki w kwocie 537 000 zł z oprocentowaniem w wysokości 2% w skali roku (dalej jako: „umowa pożyczki z dnia 31 stycznia 2007 r.”). Pożyczka podlegała zwrotowi do dnia 31 stycznia 2027 r. w gotówce lub przelewem na konto pożyczkodawcy, należność z tytułu odsetek wynosząca 10 740 zł była płatna z góry do dnia 15 stycznia każdego roku. Koszty umowy pożyczki w wysokości 13 180 zł poniosła D. P., która obecnie jest żoną syna M. P. – pozwanego A. P..

W dniu 31 stycznia 2007 r. w akcie notarialnym działająca w imieniu powódki M. P. i E. L. rozwiązały umowę przedwstępnej sprzedaży lokalu nr [...] z dnia 24 stycznia 2007 r., a M. P. sprzedała ten lokal D. P. za kwotę 612 000 zł (dalej jako: „umowa sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r.”). W dniu zawarcia umowy sprzedaży D. P. wpłaciła na konto powódki kwotę 612 000 zł. W dniu 31 stycznia 2007 r.

również M. P. wypłaciła z konta powódki kwotę 200 000 zł, a następnego dnia – 410 000 zł; z wypłaconych pieniędzy zachowała dla siebie przynajmniej 78 000 zł.

W dniu 19 kwietnia 2007 r. M. P. podarowała A. P. wierzytelność z tytułu pożyczki udzielonej D. P. (dalej jako: „umowa darowizny z dnia 19 kwietnia 2007 r.”). Dnia 24 maja 2007 r. D. P. zawarła z A. P. w formie aktu notarialnego umowę przeniesienia własności lokalu nr [...] w celu zwolnienia się ze zobowiązania wynikającego z zawartej z M. P. umowy pożyczki z dnia 31 stycznia 2007 r. (dalej jako: „umowa z dnia 24 maja 2007 r.”). Przeniesienie własności lokalu zwalniało D. P. z długu; wartość przedmiotu czynności prawnej została określona na kwotę 612 000 zł.

Sąd pierwszej instancji uznał, że zawarta przez M. P. i D. P. umowa pożyczki z dnia 31 stycznia 2007 r. była nieważna z powodu pozorności oświadczenia woli (art. 83 k.c.). Świadczą o tym treść umowy i okoliczności jej zawarcia. Według Sądu, nieważna była też umowa sprzedaży lokalu D. P. z dnia 31 stycznia 2007 r., ponieważ była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). D. P. brała udział w wyrządzeniu powódce szkody przez M. P., powstałej na skutek nierozliczenia się przez M. P. z pieniędzy pobranych z konta spółki w kwocie przynajmniej 78 000 zł. W ocenie Sądu, nie powstała – wobec nieważności umowy pożyczki z dnia 31 stycznia 2007 r. – wierzytelność będąca przedmiotem umowy darowizny z dnia 19 kwietnia 2007 r. D. P. nie nabyła także – z powodu nieważności umowy sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r. – własności lokalu nr [...]. W konsekwencji umowa z dnia 24 maja 2007 r. zawarta między D. P. a A. P. nie przeniosła własności lokalu nr [...] na A. P.. Istniały podstawy do uwzględnienia powództwa, ponieważ powódka nie straciła własności spornego lokalu na skutek dokonanych czynności prawnych.

Na skutek apelacji pozwanego Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 3 grudnia 2014 r. zmienił wyrok z dnia 23 września 2013 r. w ten sposób, że oddalił powództwo.

Zdaniem Sądu odwoławczego zebrany w sprawie materiał nie dawał podstaw do uznania, że umowa pożyczki z dnia 31 stycznia 2007 r. została zawarta dla pozorów. Powód nie sprostował spoczywającemu na nim ciężarowi dowodowemu

wykazania sprzeczności pomiędzy tym, co strony umowy deklarowały, a tym, do czego w istocie zmierzały. Nie zdołał też wykazać porozumienia między stronami dotyczącego czynności pozornej. Ponadto, okoliczności przemawiające według Sądu pierwszej instancji za pozornością umowy nie zostały prawidłowo ustalone. Przeciw przyjęciu pozorności umowy pożyczki przemawia także jej wykonanie.

W ocenie Sądu drugiej instancji nie było także podstaw do uznania umowy sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r. za nieważną z powodu sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Nie można przypisać stronom umowy działania z zamiarem pokrzywdzenia spółki, gdyż powód nie wykazał okoliczności, które mogły za tym przemawiać. M. P. działała zgodnie z uchwałą zgromadzenia wspólników powódki z dnia 6 listopada 2006 r., w której wyrażono zgodę na sprzedaż lokalu i określono jego cenę. W związku z zarzutem działania stron umowy na szkodę spółki, Sąd Okręgowy powołał się na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 13 lutego 2014 r., sygn. akt V ACa [...], którym prawomocnie oddalono powództwo spółki przeciwko M. P. o odszkodowanie.

Sąd odwoławczy podkreślił, że na aprobatę zasługuje zarzut apelacji, iż Sąd Rejonowy naruszył art. 233 § 1 k.p.c. przez zaniechanie dokonania wszechstronnej analizy zebranego w sprawie materiału. Przyjmując, że dokonane w związku ze sprzedażą lokalu nr [...] czynności prawne, a zwłaszcza umowa jego sprzedaży, były ważne, uznał, iż nie ma podstaw do uwzględnienia powództwa.

Wyrokiem z dnia 11 maja 2016 r., I CSK 326/15, na skutek skargi kasacyjnej powódki Sąd Najwyższy uchylił wyrok z dnia 3 grudnia 2014 r. i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 26 października 2016 r. uchylił wyrok z dnia 23 września 2013 r. i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w W. do ponownego rozpoznania.

Na skutek zażalenia pozwanego Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 3 marca 2017 r. uchylił wyrok z dnia 26 października 2016 r.

Rozpoznając sprawę ponownie po raz drugi Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 19 października 2017 r. znów zmienił wyrok z dnia 23 września 2013 r. w ten sposób, że oddalił powództwo.

Sąd Okręgowy wskazał, że w sposób odmienny od Sądu pierwszej instancji ocenił zgromadzony w sprawie materiał dowodowy oraz poczynił inne niż ten Sąd ustalenia faktyczne.

Uznał za trafne zarzuty apelacyjne naruszenia art. 233 § 1 i art. 231 k.p.c. Odwołując się do stanowiska Sądu Najwyższego o konieczności poczynienia ustaleń dotyczących zgody adresata oświadczenia woli na pozorność wskazał, że ustalenie tej kwestii w odniesieniu do kompleksu umów występujących w okolicznościach sprawy napotyka na szereg trudności. Wśród nich wskazał przede wszystkim na brak tożsamości stron poszczególnych umów, tj. umowy pożyczki z dnia 31 stycznia 2007 r., umowy sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r., umowy darowizny z dnia 19 kwietnia 2007 r. i umowy z dnia 24 maja 2007 r.

Sąd Okręgowy – odnosząc się do umowy pożyczki z dnia 31 stycznia 2007 r. i odrzucając założenie o jej pozorności – za dowolne uznał ustalenia Sądu Rejonowego o niemożności jej spłaty przez D. P. i jej rodziców, spekulacje co do wysokości rat spłaty pożyczki i ekonomicznego uzasadnienia dla jej zawarcia. W stosunkach rodzinnych i przyjacielskich dochodzi do rozporządzeń majątkowych niekorzystnych dla strony. W sprawie ustalono, że M. P. faktycznie przekazała środki D. P.. Dokonała wypłat ze swojego rachunku w dniach 3 i 5 stycznia 2007 r. gromadząc łącznie 494 112,17 zł. Nie było przeszkód, aby w dniu 31 stycznia 2007 r. pożyczyła D.P. 537 000 zł. Pożyczka była celowa, a uzyskane z niej środki były rzeczywiście przeznaczone na zakup lokalu. Nie ma podstaw do ustalenia, że pod pozorem umowy pożyczki strony zawarły umowę darowizny. Nie można wprawdzie wykluczyć, że pozorna umowa pożyczki pieniędzy została zawarta dla ukrycia czynności prawnej użyczenia, która nie była dotknięta sankcją nieważności, ponieważ ważność oświadczenia woli należy oceniać według właściwości czynności ukrytej (art. 83 § 1 *in fine* k.c.). Umowa taka mogła więc wygenerować zobowiązanie, które następnie zostało przeniesione w drodze darowizny na pozwanego, co uzasadniało późniejsze dyspozycje majątkowe D. P. w zamian za zwolnienie z długu.

Nie można wykluczyć porozumienia między M. P., jej synem i D. P., że miała ona dać D. P. pieniądze, aby ta nabyła mieszkanie na swoją rzecz, a następnie w

celu zwolnienia się z istniejącego zobowiązania przeniosła jego własność na pozwanego. Taki cel M. P. mogła osiągnąć darując wprost pieniądze synowi na zakup lokalu i sprzedać mu go, działając w imieniu powódki. Działanie takie nie miałoby na celu obejścia prawa, w tym zakazów określonych w art. 209 k.s.h. Umowa sprzedaży była zgodna z uchwałą wspólników z dnia 6 listopada 2006 r., w tym w zakresie ustalonej ceny. Uchwała ta nie zawierała żadnych ograniczeń podmiotowych w odniesieniu do osoby nabywcy. Nie można przyjąć, że zachodziłaby sprzeczność interesów powódki z interesami M. P. jako członka zarządu lub jej osobami bliskimi wskazanymi w art. 209 k.s.h.

Analizując umowę sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r., kluczową dla oceny zasadności powództwa, Sąd Okręgowy przyjął, że M. P., działając w charakterze członka zarządu powódki, skutecznie złożyła oświadczenie woli o przejściu własności lokalu na D. P. za cenę zgodną z ustaloną w uchwale z dnia 6 listopada 2006 r., która została w całości zapłacona. Pieniądze, które wpłaciła D. P., w części pochodziły z pożyczki udzielonej jej przez M. P.. Z tych okoliczności nie wynika, aby umowa sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r. była pozorna. Jej treść odpowiadała woli obu stron, tj. powódki oraz D. P. jako nabywcy.

Odrębną kwestią jest to, czy M. P., wypłacając z konta powódki w dniach 31 stycznia 2007 r. i 1 lutego 2007 r. kwotę 610 000 zł, działała z zamiarem pokrzywdzenia powódki. Fakt wypłaty tej kwoty przez M. P. odrywa się od zawartej wcześniej w dniu 31 stycznia 2007 r. umowy sprzedaży i nie ma wpływu na jej ważność. Z materiału zgromadzonego w sprawie nie wynika, aby wypłacając z rachunku powódki kwotę 610 000 zł M. P. działała w porozumieniu z D. P. i swym synem w celu pokrzywdzenia powódki. D. P. wywiązała się z zobowiązania do zapłaty ceny sprzedaży za lokal i nie miała wpływu na to, co się dalej działo z wpłaconymi przez nią pieniędzmi. Wynika z tego, że nie ma podstaw do uznania umowy sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r. za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.).

Sąd ocenił, że wypłacenie przez M. P. kwoty 610 000 zł pozostaje elementem wzajemnych rozliczeń między członkami zarządu powódki. W dniu 29 lutego 2012 r. zapadło postanowienie Prokuratury Rejonowej w W. umorzeniu

śledztwa w sprawie działania na szkodę powódki, które zostało utrzymane w mocy przez Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 18 czerwca 2012 r. Z kolei powództwo powódki wytoczone przeciw M. P. o zapłatę kwoty 1 439 226,39 zł zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego w B. z dnia 11 lipca 2013 r.

Sąd przyjął, że w pierwszej instancji doszło do naruszenia zasady rozkładu ciężaru dowodu (art. 6 k.c.) przez błędne uznanie, że na pozwanym spoczywał ciężar udowodnienia, iż M. P. nie działała na szkodę powódki. Prawidłowo należało przyjąć, że to na powódce spoczywał ciężar udowodnienia okoliczności przeciwnej, że M. P. działała na szkodę powódki. Powódka wywodziła z tego faktu skutki prawne.

Sąd podkreślił, że skutkiem uznania, iż umowa sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r. była ważna i skutkowała przejściem własności lokalu na D.P., było to, że mogła ona skutecznie na podstawie art. 453 k.c. przenieść to prawo na pozwanego w celu zwolnienia się z zobowiązania do zwrotu pożyczki. Była ujawniona w księdze wieczystej jako właściciel, więc każdego kolejnego nabywcę chroniła rękojmią wiary publicznej ksiąg wieczystych wyrażona w art. 5 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 1916 ze zm., dalej jako: „u.k.w.h.”). Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie był wystarczający do wyłączenia tej rękojmi.

Skargę kasacyjną od wyroku z dnia 19 października 2017 r. złożyła powódka. Zarzuciła naruszenie art. 398²⁰, art. 378 § 1, art. 382 i art. 227 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze, art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze, art. 235 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze, art. 231 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze, art. 365 § 1 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze oraz art. 235 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze, art. 381 § 1 w związku z art. 227 oraz art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze i art. 224 § 1 w związku z art. 391 § 1 i z art. 382 k.p.c., art. 5 i art. 6 ust. 1 i 2 u.k.w.h., art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie w związku z art. 60 k.c., z art. 231 i z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie w związku z art. 60 k.c., z art. 231 i z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1

zdanie drugie, art. 65 § 1 i 2 w związku z art. 60, art. 6 k.c., art. 209 k.s.h., art. 209 k.s.h. w związku z art. 83 k.c. oraz z art. 80 § 2 i z art. 81 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r., poz. 540 ze zm., dalej jako: „u.p.n.”), art. 201 § 1 w związku z art. 208 § 2 k.s.h., art. 710 i art. 720 k.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżąca podniosła pięć zarzutów naruszenia art. 398²⁰ k.p.c. wskazując na to, że Sąd drugiej instancji miał nie uwzględnić przyjętej przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 maja 2016 r., I CSK 326/15, wykładni art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze i art. 382 k.p.c. (sposób przeprowadzenia postępowania odwoławczego), art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c. (kwestia spełnienia świadczenia jako okoliczność, która nie przesądza o braku pozorności względnej danej czynności prawnej), art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c. (kwestia pozorności kompleksu czynności prawnych), art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c., z art. 227 i z art. 231 k.p.c. (kwestia stosowania domniemań faktycznych i wszelkich dowodów, w tym pośrednich, dla celów ustalenia istnienia tajnego porozumienia stron pozornej czynności prawnej), art. 365 § 1 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze i z art. 235 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. (konieczność samodzielnego dokonywania ustaleń przez sąd orzekający w sprawie w odniesieniu do dokonania przez M.P. wypłaty kwoty 610 000 zł z rachunku powódki bez odwoływania się do ustaleń poczynionych w wyrokach wydanych w sprawie między powódką a M.P. o odszkodowanie).

Związanie sądu drugiej instancji, o którym mowa w art. 398²⁰ k.p.c., dotyczy tylko wykładni prawa, tj. wypowiedzi w kwestii sposobu interpretacji przepisów prawa rozważanych przez Sąd Najwyższy w ramach oceny zarzutów kasacyjnych, w tym przede wszystkim zarzutów, które stanowiły podstawę uchylenia zaskarżonego przez Sąd Najwyższy orzeczenia. Związanie to nie obejmuje poglądów, które wyraził Sąd Najwyższy nie rozpatrując zarzutów kasacyjnych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2010 r., II CSK 626/09, nie publ., z dnia 12 lipca 2012 r., I CSK 5/12, nie publ., z dnia 7 kwietnia 2016 r., II CSK

230/15, nie publ.). Przedmiotowe związanie nie obejmuje także wypowiedzi Sądu Najwyższego, które wskazują na mankamenty w ustaleniach faktycznych poczynionych przez sądy powszechne lub kierunki ich uzupełnienia, a także wypowiedzi, które sygnalizują konkretne kwestie, które powinny być rozważone w okolicznościach sprawy w płaszczyźnie wykładni oświadczeń woli lub zachowań stron (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2018 r., I CSK 667/17, nie publ., i z dnia 24 maja 2019 r., I CSK 250/18, nie publ.).

Wydając wyrok z dnia 11 maja 2016 r., I CSK 326/15, Sąd Najwyższy uznał, że uzasadnienie wyroku z dnia 3 grudnia 2014 r. nie odpowiadało wymaganiom wynikającym z art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Wskazał, że wydając wyrok reformatoryjny Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił, czy i w jakim zakresie ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji zachowały aktualność, oraz nie wskazał, jakie ustalenia stanowią podstawę faktyczną tego wyroku. Sąd Najwyższy przyjął także, że Sąd drugiej instancji dopuścił się naruszenia art. 382 k.p.c., gdyż ograniczył się do oceny zarzutów apelacyjnych i pominął, nie wyjaśniawszy przyczyn tego pominięcia, przeprowadzone w pierwszej instancji dowody dotyczące wypłaty przez M. P. z rachunku powódki kwoty 610 000 zł w dniach 31 stycznia 2007 r. i 1 lutego 2007 r., jak również nie poddał ocenie wszystkich dowodów na okoliczność nieważności umowy pożyczki z dnia 31 stycznia 2007 r. z powodu pozorności oświadczenia woli i z naruszeniem art. 6 k.c. uznał, iż powódka nie sprostowała ciężarowi wykazania, że zachodzi nieważność tej umowy w świetle art. 83 k.c. Sąd Najwyższy ocenił również, że błędne było odwołanie się przez Sąd drugiej instancji do wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 13 lutego 2014 r., sygn. akt V Aca [...], którym prawomocnie oddalono powództwo spółki przeciwko M. P. o odszkodowanie. Wyrok ten – w świetle art. 365 § 1 k.p.c. – nie był wiążący w niniejszej sprawie i nie zwalniał Sądu drugiej instancji z powinności dokonania własnych ustaleń dotyczących wykorzystania przez M. P. pobranej przez nią z konta powódki kwoty 610 000 zł w kontekście zarzucanej przez powódkę nieważności czynności prawnych z powodu pozorności oświadczenia woli.

Uchylając wyrok z dnia 3 grudnia 2014 r. z powodu wskazanych naruszeń prawa procesowego Sąd Najwyższy stwierdził, że przedwczesne było dokonywanie ocen w zakresie zarzutów naruszenia prawa materialnego podniesionych

w skardze kasacyjnej. Wypowiedział się jednak w kwestii wykładni art. 83 k.c., wskazując, że ustaleń w kwestii zgody drugiej strony czynności prawnej na złożenie oświadczenia woli dla pozoru można dokonywać w sposób bezdowodowy, m.in. w drodze domniemań faktycznych (art. 231 k.p.c.), i że nie należy ograniczać środków dowodowych w celu wykazania pozorności oświadczenia woli. Ponadto Sąd Najwyższy podniósł, że w wypadku pozorności względnej, występującej w sytuacji, w której czynność pozorna ma ukryć inną zamierzoną czynność prawną, spełnienie świadczenia nie przesądza o braku pozorności umowy. Sąd Najwyższy zauważył też, że w wypadku ustalenia okoliczności dających podstawę do stwierdzenia pozorności wskazanych przez powódkę umów nie można wykluczyć tego, iż zajdzie potrzeba rozważenia, czy w sprawie nie zachodzi wypadek pozorności całego kompleksu czynności symulowanych, które dopiero całościowo zbadane wskażą na to, że strony zmierzały do ukrycia jednej czynności dysymulowanej.

Uwzględniając powyższe należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy przy ponownym rozpoznaniu sprawy nie zanegował stanowiska Sądu Najwyższego w odniesieniu do wykładni art. 328 § 1 w związku z art. 391 § 1, art. 382 i art. 365 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Odrębną kwestią jest to, czy stosując te przepisy przy ponownym rozpoznaniu sprawy nie dopuścił się – ponownie – ich naruszenia. Ocena tej kwestii należy jednak do oceny zarzutów naruszenia art. 328 § 1 w związku z art. 391 § 1, art. 382 lub art. 365 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Przepis art. 235 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. nie był w ogóle powołany przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 24 maja 2016 r., I CSK 326/15, wobec czego w odniesieniu do tego przepisu nie było płaszczyzny, w której Sąd Okręgowy mógłby naruszyć art. 398²⁰ k.p.c.

Gdy chodzi o wskazanie ze strony Sądu Najwyższego, że konieczna była ocena dowodów przez Sąd Okręgowy i dokonanie ustaleń w kwestii wypłaty przez M. P. kwoty 610 000 z rachunku powódki, to stwierdzić należy, że takie wskazanie w świetle art. 398²⁰ k.p.c. nie było dla Sądu Okręgowego wiążące, gdyż nie chodziło tu o wykładnię prawa, lecz o wskazanie mankamentów przy ocenie dowodów i w ustaleniach faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy i kierunki ich

uzupełnienia. Sąd Okręgowy był władny nadal samodzielnie ocenić znaczenie tej kwestii dla rozstrzygnięcia sprawy.

Wreszcie, gdy chodzi o wykładnię art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c. oraz art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c. i z art. 227, z art. 231 k.p.c., to należy zauważyć, że w wyroku z dnia 11 maja 2016 r., I CSK 326/15, Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził, że – wobec uwzględnienia zarzutów naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1, art. 382 i art. 365 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. – przedwczesna byłaby ocena podniesionych w skardze kasacyjnej powódki zarzutów naruszenia prawa materialnego. W efekcie dalsza wypowiedź Sądu Najwyższego dotycząca art. 83 § 1 k.c. i art. 231 k.p.c. była poczyniona poza oceną zarzutów kasacyjnych i z tego powodu nie mogła być wiążąca dla Sądu Okręgowego przy ponownym rozpoznawaniu sprawy.

Zarzuty naruszenia art. 398²⁰ w związku z art. 328 § 2, z art. 391 § 1 zdanie pierwsze, i z art. 382 k.p.c., art. 398²⁰ k.p.c. w związku z art. 83 § 1 zdanie pierwsze i z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c., art. 398²⁰ k.p.c. w związku z art. 83 § 1 zdanie pierwsze i z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c., art. 398²⁰ k.p.c. w związku z art. 83 § 1 zdanie pierwsze i z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c., z art. 227 i z art. 231 k.p.c. oraz art. 398²⁰ w związku z art. 365 § 1, z art. 391 § 1 zdanie pierwsze, z art. 235 § 1 zdanie pierwsze i z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. są wobec tego w całości bezzasadne.

Naruszenia art. 378 § 1, art. 382 i art. 227 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. skarżąca dopatrywała się w tym, że Sąd Okręgowy przy ponownym rozpoznaniu sprawy miał ograniczyć się tylko do rozpatrzenia zarzutów apelacyjnych i nie rozważyć całokształtu materiału dowodowego istotnego dla merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy, w tym przede wszystkim w kwestii wypłaty kwoty 610 000 zł z rachunku skarżącej przez M. P.. Przyjmując koncepcję oceny sprawy odmienną od koncepcji, którą posłużył się Sąd Rejonowy, Sąd Okręgowy był zobowiązany do oceny tej części materiału procesowego, która była dla jego koncepcji istotna. Nie oznaczało to konieczności oceny wszystkich zgromadzonych i przeprowadzonych dowodów. Sąd Okręgowy uznał, że kwestia wypłaty kwoty

610 000 zł z rachunku skarżącej przez M. P. nie miała znaczenia dla oceny umowy sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r. Nie można postawić mu zarzutu, że w tym zakresie nie dokonał szczegółowej analizy materiału procesowego. Taka analiza była – z punktu widzenia koncepcji przyjętej przez Sąd Okręgowy – zbędna. Nie jest prawdą, że Sąd Okręgowy ograniczył się do oceny poszczególnych zarzutów apelacyjnych, skoro rozważył znaczenie art. 209 k.s.h. w okolicznościach sprawy, a zarzutu naruszenia tego przepisu pozwany nie powołał w apelacji. Zarzut naruszenia art. 378 § 1, art. 382 i art. 227 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. jest wobec tego również pozbawiony podstaw.

W ocenie skarżącej, naruszenie art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. miało polegać na tym, że Sąd Okręgowy, wydając wyrok reformatoryjny, nie wskazał w jego uzasadnieniu podstawy faktycznej i podstawy prawnej rozstrzygnięcia.

Judykatura przyjmuje, że naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia nieodpowiadającego wymaganiom, jakie stawia wymieniony przepis, może wyjątkowo wypełniać podstawę kasacyjną przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Ma to miejsce wówczas, gdy skutek uchybienia wymaganiom określonym w art. 328 § 2 k.p.c. zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej, czyli gdy stwierdzone wady mogły mieć wyjątkowo wpływ na wynik sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, nie publ., z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, nie publ., z dnia 2 czerwca 2011 r., I CSK 581/10, nie publ., z dnia 24 października 2018 r., II CSK 635/17, nie publ.).

Uzasadnienie wyroku z dnia 19 października 2017 r. w istocie może budzić zastrzeżenia z punktu widzenia wymagań wynikających z art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Wbrew twierdzeniom skarżącej nie są to jednak mankamenty, które uzasadniają wniosek, że zaskarżony wyrok nie poddaje się kontroli kasacyjnej. Sąd Okręgowy szeroko przedstawił dokonane przez siebie ustalenia faktyczne w odniesieniu do każdej z czynności prawnych podjętych z udziałem skarżącej, D.P., M. P. i A. P.. Podał krytyce wywody Sądu Rejonowego w kwestiach szczegółowych w zakresie zastosowania domniemań faktycznych. Kierując się

własnym poglądem na właściwość określonych domniemań w okolicznościach sprawy uznał, że okoliczności te nie pozwalają przyjąć, że któraś z umów była zawarta w warunkach pozorności. Nie wykluczył wprawdzie, że mogło dojść do określonych porozumień między D. P., M. P. oraz A. P., jednak ostatecznie nie dopatrzył się podstaw do przyjęcia, że w grę wchodzi nieważność którejś z umów z powodu pozorności (art. 83 k.c.) lub też sprzeczności z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.).

Skarżąca podnosząc zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. starała się wykazać, że określonych okoliczności, dowodów lub rozumowań – istotnych w ocenie skarżącej – Sąd Okręgowy nie uwzględnił (np. kwestia, że D. P. nie miała zamiaru zamieszkać w lokalu nr [...], kwestia szybkości realizacji zakupu przez nią tego lokalu, kwestia braku rozliczenia jej wkładu własnego, tj. różnicy pomiędzy kwotą udzielonej jej pożyczki a kwotą ceny sprzedaży, kwestia dowodów na istnienie porozumienia między M. P., D. P. i A. P.), jak również, że nie dokonał – koniecznej w ocenie skarżącej – refleksji nad rzeczywistym znaczeniem umów, które zostały zawarte z udziałem skarżącej, D. P., M. P. i A. P.. Skarżąca zmierzała też do wykazania sprzeczności ustaleń Sądu Okręgowego z materiałem zebrany w sprawie (np. w kwestii zainteresowania D. P. lokalem nr [...] po jego zakupie w sytuacji, w której Sąd stwierdził, że nic nie wskazywało na to, że nie zamierza ona nabyć lokalu, w kwestii rozliczenia przez M. P. wypłaty kwoty 610 000 zł z rachunku skarżącej).

Pod taką postacią zarzutu naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. skarżąca starała się w znacznej mierze przenieść na grunt postępowania ze skargi kasacyjnej kwestie związane z weryfikacją ustaleń faktycznych dokonanych w sprawie w pierwszej instancji i zmodyfikowanych w drugiej instancji. Płaszczyzna ta wymyka się jednak spod kontroli kasacyjnej (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Do obejścia tej zasady nie może być wykorzystywany zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Błędne jest twierdzenie skarżącej, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wskazania podstawy prawnej. Po pierwsze, Sąd Okręgowy jednoznacznie ocenił umowy zawarte z udziałem skarżącej, D. P., M. P. i A. P. pod kątem ich

pozorności (art. 83 § 1 k.c.) lub sprzeczności z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.), a także zgodności z art. 209 k.s.h. Po drugie, wskazał również, że orzekł reformatoryjnie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

W rezultacie zarzuty naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. nie mogą być uznane za zasadne.

Skarżąca podniosła, że naruszenie art. 235 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. polegało na tym, że Sąd Okręgowy nie ponowił dowodów ze źródeł osobowych przeprowadzonych przez Sąd Rejonowy, w szczególności dowodu z przesłuchania M. P. i pozwanego, a mimo to dokonał ustaleń faktycznych odmiennych od tych, które w sprawie poczynił Sąd Rejonowy.

Mimo zasady, że sąd drugiej instancji może zmienić ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wydania wyroku sądu pierwszej instancji bez przeprowadzenia postępowania dowodowego uzasadniającego odmienne ustalenia, chyba że szczególne okoliczności wymagają ponowienia lub uzupełnienia tego postępowania (uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124), judykatura dopuszcza możliwość skutecznego podniesienia zarzutu, że dokonanie przez sąd drugiej instancji odmiennych ustaleń faktycznych od poczynionych przez sąd pierwszej instancji bez ponowienia lub uzupełnienia dowodów przeprowadzonych przez sąd pierwszej instancji było w okolicznościach sprawy niezasadne. Dotyczy to w szczególności oceny dowodów osobowych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2018 r., II CSK 422/17, nie publ., i z dnia 25 maja 2018 r., I CSK 481/17, nie publ.). Należy jednak uznać, że przedmiotowy zarzut nie może mieć ogólnego charakteru, lecz musi być skonkretyzowany, tj. w jego uzasadnieniu należy wskazać, w jakiej mierze i w odniesieniu do jakich kwestii – zdaniem skarżącego – dokonanie odmiennych ustaleń przez Sąd drugiej instancji nie było możliwe bez ponowienia danego dowodu osobowego.

Podnosząc zarzut naruszenia art. 235 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. skarżąca tego wymagania nie spełniła, gdyż poprzestała na ogólnym stwierdzeniu, że Sąd Okręgowy nie ponowił – mimo jej wniosku – dowodu ze źródeł osobowych, w tym z zeznań M. P. i przesłuchania A. P., dla celów oceny, czy wiarygodna jest

„wersja strony pozwanej”. Nie wskazała jednak, w jakiej mierze i co do jakich kwestii, w jej ocenie, Sąd Okręgowy miał dokonać odmiennych ustaleń na podstawie zeznań M. P. i A. P. bez przeprowadzenia tych dowodów ponownie.

Powoduje to, że zarzut naruszenia art. 235 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. jest bezzasadny.

Według skarżącej, Sąd Okręgowy naruszył art. 231 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., gdyż uchylił się od wyciągnięcia wniosków przemawiających za pozornością kompleksu czynności prawnych objętych stanem faktycznym sprawy, prowadzących do konkluzji, że rzeczywistą wolą stron tych czynności było doprowadzenie do tego, aby doszło do nieodpłatnego przeniesienia własności lokalu nr [...] ze skarżącej na pozwanego.

Judykatura przyjmuje, że prawidłowość stosowania art. 231 k.p.c. (domniemanie faktyczne) należy do płaszczyzny ustalania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a jako taka nie może stanowić zarzutu kasacyjnego (art. 398³ § 3 k.p.c., por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 578/17, nie publ., i z dnia 10 maja 2019 r., IV CSK 502/18, nie publ.). Zarzut naruszenia art. 231 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. jest wobec tego niedopuszczalny.

Zarzucając naruszenie art. 365 § 1 w związku z art. 391 § 1 oraz art. 235 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 391 § 1 k.p.c. skarżąca przyjęła, że Sąd Okręgowy uchybił tym przepisom, gdyż miał założyć, że oddalenie w innej sprawie powództwa skarżącej wobec M. P. o naprawienie szkody wyrządzonej skarżącej przesądzało, iż nie doszło do wyrządzenia skarżącej szkody wskutek dokonania przez M. P. wypłaty 610 000 zł z rachunku skarżącej.

Sąd Okręgowy w istocie zupełnie bezpodstawnie odwołał się do wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 11 lipca 2013 r. Po pierwsze, wyrok ten został uchylony, a sprawa, w której zapadł, była przedmiotem ponownego rozpoznawania w chwili wydania wyroku zaskarżonego w niniejszej sprawie. Po drugie, nawet, gdyby wyrok ten się uprawomocnił, to w świetle art. 365 § 1 k.p.c. nie mógłby mieć żadnego znaczenia w niniejszej sprawie.

Uszło jednak uwagi skarżącej to, że Sąd Okręgowy odwołał się do wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 11 lipca 2013 r. jedynie informacyjnie

i z faktu jego wydania oraz ustaleń będących jego podstawą nie wywiódł wniosków dla celów oceny żądania skarżącej w niniejszej sprawie. Zarzut naruszenia art. 365 § 1 w związku z art. 391 § 1 oraz art. 235 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 391 § 1 k.p.c. jest wobec tego całkowicie bezprzedmiotowy.

W ocenie skarżącej, naruszenie art. 381 w związku z art. 227 i art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. polegało na tym, że Sąd Okręgowy bezpodstawnie i bez wskazania – w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku – motywów oddalił jako spóźnione wnioski dowodowe zamieszczone w pkt 5 i 6 załącznika do protokołu rozprawy złożonego w dniu 5 października 2017 r., tj. w dniu, w którym odbywało się ostatnie posiedzenie jawne przed zamknięciem rozprawy w drugiej instancji. Chodziło o dowody z dokumentów mających dotyczyć wątpliwości w kwestii zasadności wypłaty przez M. P. kwoty 610 000 zł z rachunku skarżącej.

Z protokołu posiedzenia wyznaczonego na rozprawę w dniu 5 października 2017 r. wynika, że Sąd Okręgowy oddalił wskazane wnioski dowodowe uznając je za spóźnione. Brak wskazania motywów tej decyzji w uzasadnieniu wyroku uchybia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., ale uchybienie to należy uznać za niemające wpływu na wynik sprawy. Przy założeniu, że – jak wskazała skarżąca – chodziło o dowody, które powstały w toku postępowania apelacyjnego, podstawą decyzji Sądu w tym zakresie mógł być art. 217 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a nie art. 381 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2019 r., II CSK 551/18, nie publ.). Składając wnioski dowodowe, skarżąca nie uprawdopodobniła jednak, że nie mogła ich zgłosić wcześniej bez swojej winy lub że zachodziły jakieś wyjątkowe okoliczności, które uzasadniałyby uwzględnienie wniosków. Z protokołu posiedzenia w dniu 5 października 2017 r. wynika, że skarżąca nie była w szczególności w stanie wyjaśnić, dlaczego wnioski dowodowe złożyła dopiero w dniu 5 października 2017 r., skoro – jak wynika z treści dokumentów – powstały one kilka miesięcy przed tym terminem. Dodać należy, że ewentualne uwzględnienie wniosków dowodowych przez Sąd Okręgowy musiałoby spowodować zwłokę w rozpoznaniu sprawy, skoro opóźniłoby zamknięcie rozprawy i wydanie wyroku. Nie ulega przecież wątpliwości, że pozwany, dowiedziawszy się o nowych wnioskach dowodowych dopiero na rozprawie, miał prawo oczekiwać, że

Sąd, gdyby uwzględnił te wnioski, umożliwiłby mu zajęcie stanowiska co do nich w określonym terminie w piśmie procesowym lub na kolejnym posiedzeniu, które wyznaczyłby na rozprawę celem przeprowadzenia dowodów. W ostatecznym rezultacie rozpatrywany zarzut nie może wobec tego odnieść skutku.

Skarżąca zarzuciła, że Sąd Okręgowy naruszył art. 224 § 1 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze i art. 382 k.p.c., ponieważ zamknął rozprawę nie udzieliwszy uprzednio stronom głosu. Miało to spowodować to, że Sąd Okręgowy wydał wyrok bez znajomości istotnej części materiału procesowego zgromadzonego w sprawie, co miało wpływ na wynik, sprawy gdyż uznał, że kwestionowane czynności nie były pozorne i oddalił powództwo.

W judykaturze wskazuje się, że naruszenie art. 224 § 1 k.p.c. samo przez się nie może być uznane za mogące skutkować nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c., por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2010 r., V CSK 58/10, nie publ., i z dnia 16 kwietnia 2014 r., V CSK 285/13, nie publ.). Dalej idące zapatrywanie zakłada wręcz, że zarzut naruszenia tego przepisu nie może stanowić samodzielnej podstawy kasacyjnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2000 r., II UKN 324/99, OSNP 2001, nr 11, poz. 390, oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2001 r., II CSK 684/10, nie publ.). Nie wnikając w tym miejscu w tę rozbieżność wskazać należy, że w okolicznościach sprawy uchybienie art. 224 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. nie mogło mieć istotnego wpływu na wynik sprawy. Obie strony miały możliwość zaprezentowania swojego stanowiska w sprawie na rozprawie w drugiej instancji. Skarżąca złożyła ponadto na posiedzeniu wyznaczonym w dniu 5 października 2017 r. na rozprawę obszerny załącznik do protokołu. W tym stanie rzeczy nie można przyjąć, że brak możliwości wygłoszenia referatu przed zamknięciem rozprawy wpłynął na jej możliwość przedstawienia stanowiska w sprawie. Z pewnością bezpodstawne jest twierdzenie skarżącej, że brak mowy końcowej sprawił, iż Sąd Okręgowy nie uwzględnił całości zebranego w sprawie materiału procesowego. Jest tak tym bardziej, że Sąd Okręgowy odroczył ogłoszenie wyroku do dnia 19 października 2017 r., wobec czego miał dodatkowy czas na rozważenie materiału procesowego.

Zarzut naruszenia art. 224 § 1 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze i art. 382 k.p.c. trzeba w związku z tym także ocenić jako bezzasadny.

Naruszeń art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c. w kontekście art. 60 k.c. i art. 231 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. skarżąca dopatruje się w pominięciu faktu, iż wykazywanie ukrytego porozumienia co do pozorności czynności prawnej wymaga rozważenia wszystkich towarzyszących tej czynności okoliczności i wnioskowania z nich w drodze domniemań faktycznych, a także w tym, że Sąd Okręgowy miał pominąć fakt, iż pozorność kompleksu czynności prawnych w okolicznościach sprawy mogła wynikać ze „sprawstwa kierowniczego” M. P.. Sąd Okręgowy, według skarżącej, miał naruszyć art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c. także przez uznanie, iż brak tożsamości podmiotów poszczególnych umów wykluczał przyjęcie ich pozorności.

Zarzut, że Sąd Okręgowy nie uwzględnił wszystkich okoliczności sprawy i nie wywiódł w drodze domniemań faktycznych istnienia porozumienia stron czynności co do ich pozorności, jest prostą próbą podważenia dokonanych przez ten Sąd ustaleń faktycznych, ubraną w pozór zarzutu naruszenia prawa materialnego łączonego z art. 231 k.p.c. Taki zabieg jest niedopuszczalny.

Zarzut, że Sąd Okręgowy miał nie uwzględnić faktu, iż M. P. miała dopuścić się „sprawstwa kierowniczego” przy kształtowaniu czynności dokonanych z udziałem jej, skarżącej, D. P. i A. P. nie może odnieść skutku z tego powodu, że Sąd Okręgowy nie dokonał takich ustaleń faktycznych, które pozwalałyby mu na stwierdzenie takiego „sprawstwa kierowniczego”.

Wbrew twierdzeniom skarżącej, Sąd Okręgowy nie przyjął, że brak tożsamości podmiotów poszczególnych umów wykluczał uznanie, że były one pozorne. Podniósł jedynie, że była to jedna i z jego punktu widzenia ważna, ale nie jedyna okoliczność, która stanowiła trudność przy ocenie, czy w sprawie wystąpił wypadek pozorności kompleksu czynności prawnych. Wskazał poza tym na inne okoliczności dotyczące poszczególnych umów, które nie pozwalały – w jego ocenie – przyjąć, że stanowiły one czynności pozorne.

Powołane zarzuty naruszenia art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c. w kontekście art. 60 k.c. i art. 231 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. oraz art. 83 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 83 § 1 zdanie drugie k.c. są wobec tego bezzasadne.

Zdaniem skarżącej, Sąd Okręgowy naruszył art. 65 § 1 i 2 i art. 60 k.c. oraz art. 231 k.p.c. przez to, że nie zastosował tych przepisów w odniesieniu do zachowania M. P., D. P. i A. P. celem ustalenia rzeczywistej woli towarzyszącej tym osobom przy dokonywaniu kwestionowanych czynności prawnych i ich zachowania w toku procesu. Tak sformułowany zarzut jest kolejną odmianą zarzutu dotyczącego niedostatecznego wykorzystania przez Sąd Okręgowy w jego rozumowaniu domniemań faktycznych w sposób satysfakcjonujący skarżącą celem ustalenia porozumienia co do pozorności podważanych czynności prawnych. Wskazuje na to wprost uwzględnienie w jego treści – w uzasadnieniu skargi – art. 231 k.p.c., który – jak wskazywano – nie może być podstawą zarzutu w postępowaniu kasacyjnym.

Podkreślić trzeba, że kluczowa według skarżącej dla oceny ewentualnej pozorności umów kwestia wypłaty przez M. P. kwoty 610 000 zł z rachunku skarżącej, bo mająca wskazywać na to, że celem tych czynności miało być nieodpłatne nabycie przez A. P. lokalu nr [...] kosztem skarżącej, nie mogła w rzeczywistości o takiej pozorności świadczyć. Sąd Okręgowy trafnie uznał, że kwestia ta odrywała się od przedmiotowego kompleksu czynności. Wiązała się z relacjami między skarżącą a M. P. na tle jej odpowiedzialności wobec skarżącej za szkodę (Sąd Okręgowy mylnie w tym zakresie odwołał się do rozliczeń między członkami zarządu skarżącej). Jedynie wtedy, gdyby zostało ustalone, że M. P. i D. P. z góry umówiły się, iż M. P. po zapłaceniu ceny przez D. P. wypłaci dla siebie pieniądze z rachunku skarżącej, można by łączyć przedmiotową wypłatę z umową sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r., ale nie ze skutkiem w postaci pozorności tej umowy, lecz celem rozważenia, czy umowa ta nie pozostawała w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). Ustalenia dokonane przez Sąd Okręgowy wykluczyły jednak zamiar współdziałania D. P. w dążeniu do ewentualnego pokrzywdzenia skarżącej. Ponadto, brak w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia art. 58 § 2 k.c. odniesionego do tej kwestii.

Naruszenia art. 6 k.c. skarżąca dopatrywała się w tym, że Sąd Okręgowy miał błędnie wskazać ten przepis jako podstawę rozstrzygnięcia w sytuacji, w której Sąd ten, nie rozważywszy większości okoliczności przemawiających za pozornością kompleksu czynności prawnych pochoinnie uznał, że powód ich nie udowodnił. Jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku (s. 12, akapit trzeci), Sąd Okręgowy do art. 6 k.c. odwołał się jedynie w kontekście tego, na kim spoczywał ciężar dowodu w kwestii wykazania okoliczności, czy M. P. działała na szkodę skarżącej. Jego konstatacja, że w tym zakresie ciężar dowodu spoczywał na skarżącej, skoro ona z tej okoliczności wywodziła skutki prawne, była prawidłowa. O naruszeniu art. 6 k.c. w tym kontekście nie może wobec tego być mowy.

Skarżąca uważa, że Sąd Okręgowy naruszył art. 209 k.s.h. uznając, że zakaz wyrażony w tym przepisie nie obejmuje czynności reprezentacji spółki, jak również art. 209 k.s.h. w związku z art. 83 k.c. oraz z art. 80 § 2 i z art. 81 u.p.n. przyjmując, iż w okolicznościach sprawy nie doszłoby do kolizji interesów skarżącej i pozwanego, gdyby skarżąca, reprezentowana przez M. P., oraz pozwany zawarli bezpośrednio umowę sprzedaży lokalu nr [...]. Skarżący zarzucił ponadto, że Sąd Okręgowy bezzasadnie zaniechał rozważenia kwestii, czy w praktyce notariusz w ogóle dopuściłby sporządzenie aktu notarialnego obejmującego taką umowę.

W nauce sporna jest kwestia, czy art. 209 k.s.h. ma zastosowanie tylko w zakresie prowadzenia spraw spółki, czy też dotyczy także jej reprezentacji. Ponadto, wśród autorów, którzy rozciągają jego zastosowanie na reprezentację spółki, nie ma zgody, czy jego naruszenie skutkuje jedynie odpowiedzialnością odszkodowawczą członka zarządu wobec spółki, czy też powoduje nieważność czynności prawnej, której dokonał on w imieniu spółki z naruszeniem art. 209 k.s.h.

Rozstrzygnięcie przedmiotowych wątpliwości, nawet przy założeniu istnienia potencjalnego konfliktu interesów skarżącej i pozwanego, nie jest – ze względu na sposób i zakres sformułowania rozpatrywanych zarzutów kasacyjnych – konieczne. Nawet przyjęcie, że art. 209 k.s.h. dotyczy także reprezentacji spółki, nie może oznaczać, że przedmiotowe zarzuty są uzasadnione. Jeśli założyć, że skutkiem naruszenia art. 209 k.s.h. jest tylko odpowiedzialność odszkodowawcza członka

zarządu względem spółki, wtedy nawet uznanie, iż doszło do jego obejścia przez działania M. P., D. P. i A. P. musiałoby pozostać bez wpływu na skuteczność czynności prawnych dokonywanych w ramach tych działań. To, czy notariusz byłby skłonny sporządzić akt notarialny obejmujący umowę sprzedaży, należy do sfery spekulacji. Nie sposób antycypować tego, jak notariusz *in casu* oceniłby taką czynność. Przy założeniu z kolei, że naruszenie art. 209 k.s.h. powoduje nieważność czynności prawnej, ocena, czy w okolicznościach niniejszej sprawy mogło ewentualnie dojść – przez dokonanie kwestionowanych umów – do obejścia przepisu art. 209 k.s.h., wymyka się całkowicie spod kontroli kasacyjnej, ponieważ skarżąca nie połączyła zarzutu naruszenia art. 209 k.s.h. z naruszeniem art. 58 § 1 k.c., lecz obstawała konsekwentnie przy rozumowaniu, że miało chodzić o pozorność wskazanych umów w świetle art. 83 § 1 k.c.

W skardze kasacyjnej został sformułowany zarzut naruszenia art. 201 § 1 w związku z art. 208 § 2 k.s.h., jednak w części obejmującej uzasadnienie podstaw kasacyjnych brak uzasadnienia tego zarzutu, co wyklucza jego rozpatrywanie przez Sąd Najwyższy.

Sąd Okręgowy, pomimo przyjęcia, że umowa sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r. nie była pozorna, wyraził dodatkowo pogląd, iż wpis D. P. w księdze wieczystej jako właścicielki lokalu nr [...] aktualizował działanie wobec kolejnego nabywcy, tj. pozwanego, ręką wiary publicznej ksiąg wieczystych (art. 5 u.k.w.h.). W związku z tą konstatacją Sądu pozostają zarzuty naruszenia art. 5 i art. 6 ust. 1 i 2 u.k.w.h. Zarzuty te miałyby rację bytu, gdyby skarżąca podważyła założenie, że umowa sprzedaży z dnia 31 stycznia 2007 r. nie była czynnością pozorną. Fakt, że założenia tego skarżąca w skardze kasacyjnej skutecznie nie podważyła, sprawia, iż zarzuty naruszenia art. 5 i art. 6 ust. 1 i 2 u.k.w.h. są bezprzedmiotowe.

Zarzut naruszenia art. 710 k.c. pozostaje w związku z rozważaniami Sądu Okręgowego na temat tego, że umowa pożyczki z dnia 31 stycznia 2007 r., jeśli przyjąć, że miała ukrywać jakąś czynność, to była to umowa „użyczenia pieniędzy”. Pogląd ten, w swej istocie nietrafny, jest bez znaczenia dla okoliczności sprawy, gdyż o żadnym „użyczeniu” pieniędzy nie może być mowy. D. P. w istocie pożyczyła pieniądze od M. P. na określonych warunkach, powstało z tego tytułu dla

niej zobowiązanie do zwrotu pożyczki, z którego zwolniła się wobec A. P. w zamian za przeniesienie na niego własności lokalu nr [...]. Z tego względu bezprzedmiotowy jest zarzut naruszenia art. 710 k.c. Bez znaczenia z tej perspektywy jest także zarzut naruszenia art. 720 k.c. dotyczący tego, czy Sąd Okręgowy wykluczył możliwość zawarcia nieoprocentowanej umowy pożyczki.

Stwierdzenie, że żaden z podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów nie jest uzasadniony, skutkowało jej oddaleniem.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1 i 3 i art. 108 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

aj